

Під час робочого візиту до м. Львів

РЕАГУЄМО НА ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ!

8 і 9 липня 2015 року віце-президент Національної академії наук України (НАНУ), академік НАНУ **Сергій Іванович Пирожков** разом із академіком-секретарем Відділення економіки, директором Інституту демографії та соціальних досліджень імені М.В. Птухи, академіком НАН України **Еллою Марленівною Лібановою** та головою Західного наукового центру (ЗНЦ), академіком НАНУ **Зіновієм Теодоровичем Назарчуком** докладно ознайомилися з діяльністю наукових установ соціально-гуманітарного профілю Західного наукового центру НАН України (м. Львів). Були всебічно обговорені досягнення та проблеми науковців Інституту народознавства; Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаника; Інституту регіональних досліджень імені М.І. Долишнього; Інституту українознавства імені І. Крип'якевича; Інституту Івана Франка. Підсумкове засідання відбулося в Західному науковому центрі НАН України і МОН України за участю керівників Львівської області: голови обласної державної адміністрації **Олега Михайловича Синютки**, голови обласної ради **Петра Несторовича Колодія** та ректорів вищих навчальних закладів. Було наголошено, що *“потрібно максимально об'єднати можливості академічної та університетської науки щодо пропагування наших здобутків”*.

Віце-президент НАН України високо оцінив діяльність наукового колективу Інституту народознавства на чолі з директором, академіком НАН України **С.П. Павлюком**, унікальне зібрання наукової та художньої літератури Львівської національної наукової бібліотеки імені В. Стефаника (генеральний директор — член-кореспондент НАН України **М.М. Романюк**).

Водночас, **С.І. Пирожков** вважає, що Інститут регіональних досліджень (директор — доктор екон. наук, професор **В.С. Кравців**) повинен ґрунтовно опрацювати програму комплексного розвитку регіону в контексті конституційних змін щодо децентралізації державного устрою України. Висловив задоволення результатами досліджень

учених Інституту українознавства імені І. Крип'якевича (директор — доктор істор. наук, професор **М.Р. Литвин**) та підкреслив, що Інститут Івана Франка (директор — член-кореспондент НАН України **Є.К. Нахлік**) — це родзинка, пріоритетна установа з дослідження франкознавства.

*“Ми побували в усіх інститутах відповідного профілю, адже Західний регіон — потужний соціогуманітарний блок, — підсумував на заключному засіданні в ЗНЦ академік НАН України **З.Т. Назарчук**. — Відбулися засідання вчених рад, під час яких обговорено актуальні питання, зокрема, наболілі проблеми. То ж, запросивши керівників академічних установ, вишів та керівництва Львівщини на нинішню зустріч, ми маємо унікальну нагоду обговорити реальний стан та перспективи розвитку соціогуманітарних проблем у Західному регіоні України в сучасних умовах. Варто нагадати, що ЗНЦ НАНУ об'єднує і наукові інституції, й університети, у нас функціонують також науково-навчальні центри, ми разом виконуємо спільні теми — це є реальний шлях до вирішення багатьох проблем”*. Тому мушу ще раз зазначити, що академічна та вузівська наука в регіоні НАН України є тими інституціями в державі, які здатні ефективно розв'язувати державницькі проблеми.

Отже, як бачимо, обидва академіки — **С.І. Пирожков** і **З.Т. Назарчук** — єдині в одному: має бути плідна співпраця академічної та університетської науки.

Автор цього матеріалу довго думав, котру з доповідей Сергія Івановича подати для вас, шановні читачі. І вирішив — ту, яку віце-президент виголосив в Інституті народознавства. То була доповідь людини — і про свій життєвий та науковий шлях, і про проблеми чисто українські: зокрема, стосунки між НАНУ і МОНУ, а також — проблеми, з якими стикається науковець, котрий наважився *“іти в науку”*; чи українське суспільство, яке не завжди може і вміє себе подати у світовому просторі, чи в науковому, чи державницькому контексті.

Виступ академіка НАН України С.І. Пирожкова в Інституті народознавства НАН України

“Я вперше відвідав вашу установу в середині 1980-х років. Сьогодні, після завершення моєї дипломатичної місії в Молдові й повернення на роботу в НАН України, я можу подивитися на діяльність Інституту народознавства з позицій тих фундаментальних змін, що відбулися в Україні та в українському суспільстві за роки розбудови незалежної держави.

Мені також цікаво порівняти розвиток вашої установи зі становленням Національного інституту стратегічних досліджень, який мені довелося створювати в 1991—1996 роках під патронатом Президентів України.

Моє творче життя розпочалося в Академії наук України у 1974 році, коли після успішного навчання в аспірантурі я був направлений на роботу до Інституту економіки для проведення демографічних досліджень. Тому мій науковий досвід як дослідника-демографа дуже наближений до досвіду науковців, які обрали для свого наукового пошуку народознавство. Після розпаду Радянського Союзу я отримав запрошення на роботу до Москви в один із інститутів АН СРСР — заступником директора. Але, завдяки ініціативі академіка **Бориса Євгеновича Патона** в грудні 1991 ми почали створювати Інститут стратегічних досліджень (ІСД) у Києві. Тоді Україна ще не мала серйозних наукових напрацювань та уявлень щодо зовнішньополітичних і внутрішньополітичних стратегій розвитку молодої незалежної держави. У березні 1992 року Указом Президента України Інститут стратегічних досліджень НАН України був перетворений у Національний інститут стратегічних досліджень при Президенті України і мене було призначено його директором. Не було ні людей, ні приміщення. І я п'ять років витратив на формування цього Інституту, який нині очолює академік НАН України **Володимир Горбулін**. У 1996 році Інститут перейшов у підпорядкування РНБО... П'ять з половиною років я ще обіймав посаду Заступника секретаря РНБО й директора Національного інституту проблем міжнародної безпеки.

У 2000 році мене обрано дійсним членом НАН України зі спеціальності “демографія”, а 2002 року я став ініціатором утворення Інституту демографії і соціальних досліджень НАН України (нині директор — академік НАН України **Е. Лібанова**). У 2007—2014 роках я перебував на дипломатичній роботі, будучи Послом України в Республіці Молдова. В квітні 2015 року Загальні збори НАН України обрали мене віце-президентом НАН України, головою Секції суспільних і гуманітарних наук Академії. Тому сьогодні як молодий віце-президент НАН України я перебуваю у Львові, в якому успішно працюють визнані вчені соціогуманітарних наук — патріоти України...

Сьогодні хотів би почути про ті проблеми, які треба вирішувати в галузі народознавства України та конкретно у вашій установі, яка дійсно вражає. Приємно, що ви займаєтесь не тільки наукою, в якій маєте серйозні наукові досягнення, але й відроджуєте пам'ятки матеріальної культури Західного регіону України. Вважаю, що в цьому ваша наукова установа — унікальна. У вас треба вчитися.

Безумовно, ви маєте й проблеми. Головне — немає достатніх фінансових ресурсів. На жаль, економічний спад в Україні, проведення масштабної Антитерористичної операції на Донбасі, анексія РФ Автономної республіки Крим — все це не сприяє і не дає нам додаткових фінансових ресурсів, авторитету на міжнародному рівні. Це — реальність, з якою не можна не рахуватися... Поки що не можу пообіщати додаткових фінансових надходжень. Але це не означає, що нам треба сидіти склавши руки й лише чекати бюджетного фінансування від Уряду.

Треба максимально використовувати можливості міжнародних фондів, у тому числі й програму “Горизонт 2020” Європейського союзу. В цій програмі виділено значні кошти на наукові розробки для країн Східної і Центральної Європи. Є також загальноакадемічні цільові комплексні програми. В 2013—2015 роках у рамках Секції соціогуманітарних наук НАН України виконується 5 таких програм. У IV кварталі 2015 року буде оголошено конкурс на розробку цільових комплексних програм на 2016—2018 роки. Сподіваюся, що ваш інститут буде входити до однієї з таких програм. І ще одне, у вас є окрема стаття — збереження музейних фондів. Сподіваюся, що ви матимете фінансування. Бо ця справа — не для установи, а для українського суспільства, для популяризації спадщини українського народу...

На жаль, в умовах значних фінансових обмежень на розвиток науки і науково-технічної діяльності в Україні Уряд робить серйозні кроки щодо скорочення академічних установ та Академії наук в цілому. Це досить тривожна тенденція, яка може у перспективі призвести до ліквідації НАН України як самоврядної державної інституції та підпорядкування її Міністерству освіти і науки України. На практиці це означає, що фінансування й управління Академією наук буде здійснюватися через МОН. Президія НАН України веде тепер активну діяльність щодо відстоювання наших позицій. Але Уряд не на нашому боці.

Нещодавно був прийнятий Закон про вищу освіту в Україні, в якому прописана новація: підготовка докторів філософії — це кандидат наук плюс опанування загальнонавчальних курсів. Установи НАНУ не мають ліцензії на провадження навчання, отже, мовляв, НАН України не може готувати докторів філософії. Тому питань багато. Щоб ви розуміли: іде непроста боротьба... Просив би, щоб ви давали гідну відповідь й відстоювали справедливість та історичну правду. Це — перше. І друге, у вас — фантастичний директор. То ж ви морально й духовно розкріпачені, можете і маєте всі умови, щоб працювати як творчі люди.

Справді, ми вміємо працювати. Але, на жаль, ми ще не вміємо популяризувати, пропагувати свої досягнення. Тут є кілька аспектів. З одного боку, не вміємо працювати так, щоб самі себе поважали, щоб був відомий статус тієї чи тієї наукової (і не тільки) установи. З другого — не звикли докладати зусиль для того, щоб нас знали поза межами нашої країни. Світ — хоч і широкий, але й тісний. Кажемо: йдемо в Європу. Але ця хода дуже часто невидима або мало відчутна. Врешті, будуймося в себе, вибудовуймо себе самі. Потрібно працювати”.

Академік **Іван Дзюба**, закінчуючи телефонну розмову чи свого листа, акцентує: “Працюймо.”; “До праці!”. Може, прислухаємося до наших академіків — і до **Івана Дзюби**, і до **Сергія Пирожкова**, виступи якого на львівській землі буквально були пройняті закличками як до співпраці, так і до вміння використовувати навіть найменші шанси, коли необхідно якнайенергійніше реагувати на виклики сьогодення. ■

Підготував **Богдан Залізняк**,
канд. філ. наук, м. Львів